

Pētījums par kultūras
infrastruktūras un pakalpojumu
pieklūstamību Latvijā

PĒTĪJUMA KOPSAVILKUMS



LATVIJAS KULTŪRAS AKADEMIJA
**KULTŪRAS UN MĀKSLU
INSTITŪTS**

2024

“Mulsinošie skatieni”, “Viss taču varēja būt daudz vienkāršāk”, “Kādēļ titri nav visām teātra izrādēm?”, “Fotoizstāde no citādāka skatupunkta”, “Paveicās sadzirdēt” – tie ir virsraksti nelieliem rakstiņiem biedrības “Colorize” blogā¹, kur “kultūras pieejamības aģenti” jeb cilvēki ar dažādām “superspējām” iepazīstina ar savu kultūras apmeklējuma pieredzi.

Cilvēka pamattiesības iekļauj arī kultūras tiesības: “Katram cilvēkam ir tiesības brīvi piedalīties sabiedrības kultūras dzīvē, baudīt mākslu, piedalīties zinātnes progresā un izmantot tā labumus”². Šīs tiesības ir precizētas Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām³, proti, veicināt, aizsargāt un nodrošināt to, lai personas ar invaliditāti varētu pilnībā un vienlīdzīgi ar citiem izmantot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības, veicināt personas cieņas ievērošanu, kā arī veikt pasākumus invaliditātes izraisīto seku mazināšanai.

Cik lielā mērā cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem (FT) – redzes, dzirdes, kustību un garīga rakstura traucējumiem (GRT) – Latvijā var izmantot savas kultūras tiesības? Kāda ir situācija kultūras organizācijās – vai tajās visi var iekļūt? Vai visi spēj uzzināt par kultūras pasākumiem un vai var izbaudīt teātra izrādi, apskatīt izstādi, klausīties koncertu, paņemt grāmatu lasīšanai mājās? Ja nevar – kādēļ? Kādi ir galvenie šķēršļi un kādi ir risinājumi, lai šī situācija tuvākajos gados uzlabotos?

Šie dažādie jautājumi par cilvēku ar FT tiesībām un iespējām pilnvērtīgi piedalīties kultūras dzīvē ir “Pētījuma par kultūras infrastruktūras un pakalpojumu piekļūstamību Latvijā” centrā. Pētījumu īstenoja Latvijas Kultūras akadēmijas Kultūras un mākslu institūts pēc Latvijas Republikas Kultūras ministrijas pasūtījuma.

Pētījuma ietvaros analizējam kultūras piedāvājuma piekļūstamību Latvijā. Analizē ietveram gan publisko sektoru (valsts un pašvaldības institūcijas), gan privāto sektoru (nevalstiskais sektors un komercsektors) – dažādus kultūras pakalpojumu sniedzējus (bibliotēkas, muzeji, arhīvi u.tml.) un pasākumu organizatorus (koncertorganizācijas, teātri, kultūras centri, pasākumu organizatori u.tml.). Kultūras piekļūstamības novērtēšanai, risinājumu identificēšanai un ieteikumu formulēšanai izzinājām dažādu pušu viedokļus – gan cilvēku ar FT pieredzi un skatījumu, gan kultūras un radošā sektora organizāciju viedokļus un apkopojumu par Latvijas kultūras organizācijās pieejamajiem un plānotajiem risinājumiem.

Pētījuma autori cer, ka risinājumi, kas apkopoti šajā pētījumā, rosinās kultūras organizācijas domāt plašāk, paverot jaunas iespējas un uzrunājot dažādas sabiedrības grupas. Daudzi ierosinājumi piemēroti ne tikai vienai konkrētai mērķgrupai – cilvēkiem ar pastāvīgiem FT vai arī tai sabiedrības daļai, kas ir ieguvusi invaliditātes statusu un par kuriem kā konkrētu mērķauditoriju varam runāt, balstoties statistikas datos. Risinājumi, kas ir piemēroti cilvēkiem ar kustību traucējumiem, vienlīdz svarīgi būs arī tiem, kas ir guvuši īslaicīgu traumu, vecāka gadagājuma cilvēkiem, jaunām ģimenēm ar bērnu ratiņiem u.c. Līdzīgi arī var runāt par pārējām grupām – bieži vien dzirdes traucējumi ir daudziem gados vecākiem cilvēkiem, bet vieglās valodas principi vai skaidras norādes var palīdzēt dažādām sabiedrības grupām justies drošāk un pārliecinošāk, apmeklējot kultūras organizācijas.

1 <http://www.colorize.lv/blogs/>

2 Apvienoto Nāciju organizācija, 1948. Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pieejams: https://www.ohchr.org/en/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lat.pdf

3 Likums “Par Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām”. Latvijas Vēstnesis, 27, 17.02.2010. <https://likumi.lv/ta/id/205248>



Latvijas Nacionālais mākslas muzejs.
Pieklūstamības risinājumi. Foto: Elizabete Jākobsone

Pieklūstamības uzlabošanā ne vienmēr būs iespējams un ir nepieciešams nošķirt šauri definētas mērķgrupas un to vajadzības, jo bieži vienam cilvēkam var būt vairāki no FT veidiem vienlaicīgi. Tas nozīmē, ka arī risinājumu ieviešanā kultūras organizācijām jāspēj skatīties plašāk un starpdisciplinārāk. Tam noder, piemēram, Invalīdu un viņu draugu apvienības “Apeirons”⁴ popularizētā universālā dizaina pieeja, kuras pamatideja ir ieviest tādus pieklūstamības risinājumus, kas būtu atbalstoši ne tikai vienai specifiskai mērķgrupai, bet plašākai sabiedrībai.

“Būtiski dažiem, noderīgi visiem” – secina mājas lapas <https://www.pieklustamiba.lv> veidotāji, pievēršoties digitālās pieklūstamības jautājumiem, bet to pašu varam attiecināt arī uz dažādu kultūras pakalpojumu un pasākumu piemērošanu cilvēkiem ar visdažādākajiem FT, neatkarīgi no šo traucējumu pakāpes.

Šajā pētījumā izejas punkts ir tās sabiedrības grupas un tie risinājumi, kas ir “būtiski dažiem”, bet esam pārliecināti, ka risinājumi būs “noderīgi visiem”.

IEPAZĪSTIETIES AR CITĀM PĒTĪJUMA DAĻĀM:

<https://shorturl.at/cILVX>

**“Pētījums par kultūras
infrastruktūras un
pakalpojumu pieklūstamību
Latvijā: pētījuma ziņojums”**

**“Pieklūstamības risinājumi
ārvalstu kultūras organizācijās”**

**“Pieklūstamības vadlīnijas
kultūras organizācijām un
pasākumu rīkotājiem”**

JĒDZIENI:

**PIEEJAMĪBA, PIEKĻŪSTAMĪBA, CILVĒKI
AR FUNKCIONĀLIEM TRAUCĒJUMIEM_____ 5–6**

METODOLOĢIJA_____ 7–8

**PERSONAS AR FUNKCIONĀLIEM
TRAUCĒJUMIEM LATVIJĀ: RAKSTUROJUMS_____ 9**

**KULTŪRAS PIEKĻŪSTAMĪBAS
ŠĶĒRŠĻU RAKSTUROJUMS_____ 10**

**KULTŪRAS INFRASTRUKTŪRA:
ĒKU UN TELPU PIEKĻŪSTAMĪBA_____ 10–15**

**KULTŪRAS PASĀKUMU UN PAKALPOJUMU
PIEKĻŪSTAMĪBA_____ 16–20**

**INFORMĀCIJAS PIEEJAMĪBA
UN PIEKĻŪSTAMĪBA_____ 21–22**

FINANSĒJUMS_____ 24–25

EKSPERTĪZE UN APMĀCĪBAS_____ 26–27

IETEIKUMI_____ 28–29

JĒDZIENI: PIEEJAMĪBA, PIEKĻŪSTAMĪBA, CILVĒKI AR FUNKCIONĀLIEM TRAUCĒJUMIEM

Līdz šim kultūras politikas dokumentos un ikdienas praksē biežāk lietots jēdziens “pieejamība”; tomēr pakāpeniski likumdošanā un pēc Valsts valodas centra ieteikuma tiek nošķirti jēdzieni “pieejamība” un “piekļūstamība”⁵.

Jēdziens “piekļūstamība” tiek nostiprināts arī Eiropas Parlamenta un padomes direktīvas par produktu un pakalpojumu piekļūstamības prasībām⁶ un šo prasību īstenošanai pieņemtajā likumā “Preču un pakalpojumu piekļūstamības likums”⁷ (likums stāsies spēkā no 2025. gada 28. jūnija).

Šī pētījuma ietvaros lietojam jēdzienu “piekļūstamība”, ar to saprotot dažādu mērķgrupu iespējas piekļūt, izmantot kultūras pakalpojumus un apmeklēt pasākumus. Savukārt ar jēdzienu “pieejamība” saprotam, ka pasākumi vai pakalpojumi tiek vispār piedāvāti⁸.

Dažādos kontekstos tiek izmantoti arī citi jēdzieni. “Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām”⁹ definē jēdzienu “universālais dizains” – kas nozīmē “tādu produktu, vides, programmu un pakalpojumu dizainu, kurus, cik vien iespējams, visi cilvēki var izmantot bez pielāgošanas vai īpaša dizaina nepieciešamības. “Universālais dizains” ietver arī noteiktām personu ar invaliditāti grupām paredzētas atbalsta ierīces, ja tās ir nepieciešamas”.

Kultūras piekļūstamība – dažādu konkrētu mērķgrupu (tai skaitā – cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem) iespējas piekļūt kultūras pakalpojumiem un pasākumiem, apmeklēt un baudīt kultūru bez diskriminācijas. Piekļūstamība ietver arī ikviena tiesības meklēt, saņemt un dalīties ar informāciju par visām kultūras izpausmēm.

Kultūras pieejamība – kultūras preču un pakalpojumu pastāvēšana, ko visi var baudīt un izmantot.

4 <https://www.apeirons.lv/>

5 <https://termini.gov.lv/kolekcijas/3/skirklis/131>

6 Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/882 (2019. gada 17. aprīlis) par produktu un pakalpojumu piekļūstamības prasībām. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj/?locale=LV>

7 Preču un pakalpojumu piekļūstamības likums. Latvijas Vēstnesis, 62, 28.03.2023. <https://likumi.lv/ta/id/340554>

Labklājības ministrijas (LM) virzītajā politikā,¹⁰ kā arī ārvalstu pētījumos piekļūstamība tiek skatīta arī sociālās iekļaušanas kontekstā, lietojot jēdzienus “iekļaujoša sabiedrība”,¹¹ “iekļaujoša izglītība”, “iekļaujošs dizains”,¹² “iekļaujoša kultūra” u.tml.

Vēl viens jēdziens, ko izmantojam šajā pētījumā, ir “personas ar funkcionāliem traucējumiem” un šīs grupas detalizētāks iedalījums. Normatīvajos aktos tiek izmantoti jēdzieni “funkcionāli traucējumi” un “funkcionēšanas ierobežojumi” (kas nozīmē, kādā mērā/pakāpē cilvēks ar FT ir ierobežots noteiktu aktivitāšu veikšanā). LM veidotajā mājas lapā “Cilvēks, nevis diagnoze” tiek paskaidrots jēdziens “funkcionāli traucējumi”: “Funkcionālie traucējumi ir apgrūtināta spēja rūpēties par sevi vai veikt ikdienas darbības. Tie var būt, piemēram, redzes, dzirdes vai kustību traucējumi, augšanas, uzvedības, valodas attīstības vai fiziskās un garīgās attīstības traucējumi. FT var būt iedzimti vai iegūti skeleta, muskuļu, saistaudu vai ķirurģisku slimību vai dažādu traumu rezultātā. FT var ietekmēt mājas soli un pašaprūpi, pārvietošanos, iekļaušanos darba tirgū un sabiedrībā. Taču, saņemot atbilstošu sabiedrības atbalstu un sociālos pakalpojumus, piemēram, pielāgotas infrastruktūras veidā, cilvēki ar FT var dzīvot pilnvērtīgu un patstāvīgu dzīvi – strādāt, nodarboties ar hobijiem un doties sabiedrībā.”¹³

Lai gan funkcionāli traucējumi var būt situatīvi (apstākļu radīti), pārejoši (trauma, operācija u.tml.) un pastāvīgi,¹⁴ tomēr normatīvajos aktos tie galvenokārt tiek sasaistīti ar invaliditātes jēdzienu – šis apzīmējums, savukārt, tiek uztverts neviennozīmīgi, reizēm pat aizvainojoši, cilvēku, kam ir FT, vidē un parasti netiek lietots ikdienas sarunās.

“Persona ar invaliditāti” ir statuss, ko nosaka ekspertīzes kārtībā Veselības un darbības ekspertīzes ārstu valsts komisija (VDEĀVK), un tā piešķiršanas pamats ir ilgstoši slimības izraisītie funkcionēšanas ierobežojumi (persona ir nepārtraukti ārstējusies vismaz sešus mēnešus pirms ekspertīzes veikšanas dienas un ja šo problēmu dēļ ir radušies stabili funkcionēšanas traucējumi).¹⁵

LM attīstības plānošanas dokumentos ir izmantots jēdziens “personas ar funkcionāliem traucējumiem”, atbilstoši tiek arī uzkrāti dati par cilvēkiem ar invaliditāti (VDEĀVK, LM), iedalot četrās grupās: personas ar kustību traucējumiem, personas ar dzirdes traucējumiem, personas ar redzes traucējumiem un personas ar GRT, kā arī papildus norādot datus par pārējiem traucējumiem, nenorādot konkrēto traucējuma veidu. Grupa “personas ar GRT” ietver divas apakšgrupas – psihiski un uzvedības traucējumi. Pētījuma autori apzinās, ka apzīmējums “personas ar GRT” ir sensitīvs un tas iekļauj daudzveidīgas cilvēku grupas, kā arī to, ka tiek izmantoti arī citi jēdzieni, tostarp cilvēki ar attīstības traucējumiem, neirodažādi cilvēki, cilvēki ar psihiska rakstura traucējumiem, cilvēki ar sensoriem traucējumiem jeb vajadzībām. Veselības ministrija (VM) lieto jēdzienu “garīgā veselība” un “personas ar īpašām vajadzībām (cilvēki ar garīga rakstura, redzes un dzirdes traucējumiem)”¹⁶.

Atbilstoši LM iedalījumam un statistikas uzkrāšanas principiem, pētījumā lietojam jēdzienus: “personas ar funkcionāliem traucējumiem” vai “cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem” un iedalījumu četrās apakšgrupās: personas ar redzes, dzirdes, kustību traucējumiem un personas ar GRT, kas ietver ļoti daudzveidīgas vajadzības un attiecas uz dažādām mērķgrupām.

8 Abi jēdzieni un to lietojums plašāk apskatīts: Pfeifere, Dita, Tjarve, Baiba. Kultūras pieejamības un piekļūstamības jēdzienu izpratnes problemātika. Latvijas Nacionālā bibliotēka. Zinātniskie Raksti 2023, 11, pp. 365-381. <https://dom.lndb.lv/data/obj/1345982.html>

9 Likums “Par Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām”. Latvijas Vēstnesis, 27, 17.02.2010. <https://likumi.lv/ta/id/205248>

10 Ministru kabineta 2021. gada 1. septembra rīkojums Nr. 616 “Par Sociālās aizsardzības un darba tirgus politikas pamatnostādņu 2021.–2027. gadam”. Latvijas Vēstnesis, 171, 06.09.2021. <https://likumi.lv/ta/id/325828>

11 <https://termini.gov.lv/kolekcijas/3/skirklis/3782>

12 <https://videvieno.lv/>

13 <https://cilveksnevisdiagnoze.lv/kas-ir-funkcional-i-traucejumi/>

METODOLOĢIJA

Pētījums īstenots laikā no 2023. gada 21. septembra līdz 2024. gada 1. martam.

1. Personu ar FT viedokļu un pieredzes izziņāšanai tika izmantotas šādas metodes:

1.1. Kvalitatīvo datu ieguves metode – ekspertu intervijas. No 2023. gada decembra līdz 2024. gada februārim tika īstenotas astoņas padziļinātās, daļēji strukturētās intervijas ar ekspertiem un nevalstisko organizāciju (NVO) pārstāvjiem. Tika izvēlētas organizācijas, kas pārstāv kādu no mērķgrupām (cilvēki ar FT), darbojas interešu aizstāvības jomā vai aktīvi līdzdarbojas argumentācijas veidošanā par kultūras pakalpojumu pieklūstamību konkrētām mērķgrupām. Informanti pārstāvēja sekojošas organizācijas: Latvijas cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizāciju “Sustento” (“Sustento”); Invalīdu un viņu draugu apvienību “Apeirons” (“Apeirons”); Rīgas Vājredzīgo un Neredzīgo biedrību “Redzi mani” (“Redzi mani”); Radošo apvienību “Colorize” (“Colorize”); Fondu “Nāc līdzās”; Vieglās Valodas aģentūru; Latvijas Epilepsijas slimnieku asociāciju.

1.2. Kvalitatīvo datu ieguves metode – fokusgrupu diskusija (FGD). Tika īstenotas sešas FGD: ar cilvēkiem ar redzes traucējumiem (18.10.2023., n=7); ar cilvēkiem ar kustību traucējumiem (30.10.2023., n=5), ar cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem (nedzirdīgiem un vājdzirdīgiem cilvēkiem, kuri ikdienā sazinās zīmju valodā) (19.12.2023., n=5), ar cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem (cilvēkiem ar viegliem dzirdes traucējumiem) (21.01.2024; n=4)., ar cilvēkiem ar vidēji smagiem GRT (15.02.2024., n=7; Sociālās rehabilitācijas un aprūpes centra “Saule” klientiem un pēc diskusijas papildu saruna ar trīs centra darbiniecēm), ar bērnu ar

autiskā spektra traucējumiem (AST) vecākiem (16.02. 2024., n=3). FGD tika organizētas LKA finansēta pētniecības projekta “Ceļā uz iekļaujošu kultūru” (2023.– 2024.; projekta vadītāja Kristīne Freiberga) ietvaros. “Pētījuma par kultūras infrastruktūras un pakalpojumu pieklūstamību Latvijā” ietvaros tie tika izmantoti kā sekundārie dati.

2. Lai iegūtu informāciju par Latvijas kultūras un radošā sektora organizāciju (pakalpojumu sniedzēju un pasākumu rīkotāju) kultūras pieklūstamību dažādām grupām ar FT un iegūtu viedokļus par galvenajiem šķēršļiem, darbinieku izpratni, kā arī identificētu risinājumus, tika veiktas sekojošas aktivitātes:

2.1. Kvantitatīvo datu ieguves metode – aptauja, datu ieguves tehnika – elektroniskā (interneta) aptauja. Aptaujas lauka darbs notika 2024. gada februārī, aptauju īstenojot pašreizpildāmas internetā programmētas anketas veidā. Aptaujā tika sasniegta izlase 421 respondenta apjomā. Aptaujā tika lūgti piedalīties to organizāciju/ iestāžu/ uzņēmumu pārstāvji, kuru darbs ir tiešā veidā saistīts ar klātienē auditoriju (pasākumu apmeklētāji, aktivitāšu dalībnieki, iestādes apmeklētāji, pakalpojumu saņēmēji u.tml.): arhīvi, bibliotēkas, kino, koncertorganizācijas, kultūras centri, kultūrvēsturiskās vietas, mākslas galerijas, muzeji, pasākumu norīšu vietas, radošās rezidences, teātri.

2.2. Kvalitatīvo datu ieguves metode – ekspertu intervijas. No 2023. gada decembra līdz 2024. gada janvārim tika veiktas 11 padziļinātās, daļēji strukturētās intervijas ar 15 kultūras nozares profesionāļiem. Informanti izvēlēti, lai veidotu pēc iespējas plašāku un daudzveidīgāku pārklājumu starp kultūras apakšnozarēm, kā arī izvēlēti kā labās prakses piemēri, kas vai nu realizējuši projektus VKKF mērķprogrammā

14 <https://www.pieklustamiba.lv/>

15 Invaliditātes noteikšanas kārtību reglamentē Invaliditātes likums un Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumi Nr. 805 “Prognozējamas invaliditātes, invaliditātes un darbības zaudējuma noteikšanas un invaliditāti apliecināšanas dokumenta izsniegšanas noteikumi”.

16 Ministru kabineta 2022. gada 26. maija rīkojums Nr. 359 “Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam”. Latvijas Vēstnesis, 105, 01.06.2022. <https://likumi.lv/ta/id/332751>



Latvijas Nacionālais mākslas muzejs.
Pieklūstamības risinājumi. Foto: Elizabete Jākobsone

“KultūrELPA”, minēti kā pozitīvie piemēri pieklūstamības risinājumu ieviešanā, tai skaitā FGD laikā. Pētījumā pārstāvētas organizācijas: Latvijas Nacionālā bibliotēka (LNB), biedrība “Sajūtu teātris”, Rakstniecības un mūzikas muzejs (RMM), Latvijas Nacionālais teātris (LNT), koncertzāle “Lielais dzintars”, Latvijas Leļļu teātris (LLT), Latvijas Laikmetīgās mākslas centrs (LLMC), Latvijas Nacionālais mākslas muzejs (LNMM), Rīgas cirks, Latvijas Televīzija (LTV) un Rīgas Starptautiskais kino festivāls (RIGA IFF), kā arī individuāls režisors, kas piedalījies pieklūstamu kultūras pasākumu veidošanā.

2.3. Valsts Kultūrkapitāla fonda (VKKF) mērķprogrammas “KultūrELPA” 2021. gadā atbalstīto projektu pieteikumu un atskaišu analīze.

Kā analīzes vienības tika izvēlēti “KultūrELPA” finansētie projekti, kuru pamata mērķis ietvēra jauna kultūras piedāvājuma radīšanu vai jau esošu kultūras produktu pielāgošanu cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Kopā 51 atbalstīts projekts ar piešķirto finansējumu kopsummā 680 817 eiro.

3. Lai iegūtu papildu informāciju un izstrādātu rekomendācijas, tika izmantoti vēl šādi sekundārie datu avoti:

3.1. Statistikas dati un līdzšinējo pētījumu dati.

3.2. Ārvalstu labās prakses piemēri un vadlīnijas, kas izstrādātas gan Latvijā, gan ārvalstīs un var kalpot par tālāku izziņas avotu kultūras organizācijām Latvijā. Šī informācija ir apkopota atsevišķos pielikumos.

PERSONAS AR FUNKCIONĀLIEM TRAUCĒJUMIEM LATVIJĀ: RAKSTUROJUMS

Saskaņā ar VDEĀVK datiem 2023. gada septembrī Latvijā bija kopumā 202 800 personas ar invaliditāti.

Šie dati attiecas tikai uz tām personām, kurām ir piešķirta invaliditāte, nevis visiem, kas saskaras ar konkrētajiem funkcionālajiem traucējumiem.

Tādēļ kopējais tādu iedzīvotāju skaits, kam ir dažādas pakāpes redzes, dzirdes, kustību traucējumi vai GRT, ir lielāks.

Nedaudz precīzāki dati ir pieejami tikai par personām ar garīga rakstura traucējumiem – Slimību profilakses un kontroles centra statistika¹⁷ liecina, ka uzskaitē ar psihisko un uzvedības traucējumu diagnozēm ir kopumā 94,8 tūkst. personu (invaliditātes statuss piešķirts tikai 26,4 tūkst.).

Par pārējiem traucējumu veidiem šādus konkrētākus datus šobrīd nav iespējams iegūt. Pasaules veselības organizācija norāda, ka no visiem pasaules iedzīvotājiem vairāk nekā 5% ir dažādas pakāpes dzirdes traucējumi,¹⁸ 28% – dažādas pakāpes redzes traucējumi,¹⁹ 21% – kustību traucējumi,²⁰ savukārt aptuveni 12% saskaras ar dažādiem garīga rakstura traucējumiem.²¹ Tātad kopējais tādu personu skaits, kas saskaras ar dažādas pakāpes un veida FT, ir būtiski lielāks nekā invaliditātes statusu ieguvušo personu skaits.

Personu ar funkcionāliem traucējumiem skaits Latvijā

Pilngadīgās personas ar invaliditāti kopā	
Pilngadīgās personas ar invaliditāti kopā	202 800
Psihiskie un uzvedības traucējumi	26 428
Kustību traucējumi	39 866
Redzes traucējumi	9 955
Dzirdes traucējumi	2 206
Pārējie traucējumi vai traucējumu veids nav norādīts	126 604

Datu avots: VDEĀVK, Latvijas Atvērto datu portāls. Dati uz 2023. g. septembri <https://shorturl.at/brCU8>

Vienai personai pārskata periodā var būt vairāki funkcionālo traucējumu veidi, tāpēc summa, saskaitot pa traucējumu veidiem, ir lielāka nekā unikālo personu skaits.

Latvijā kopumā ir 202 800 personas ar invaliditāti (2023). Bet kopējais tādu personu skaits, kas saskaras ar dažādas pakāpes un veida funkcionāliem traucējumiem, ir būtiski lielāks nekā invaliditātes statusu ieguvušo personu skaits.

17 Pacienti ar psihiskiem un uzvedības traucējumiem pēc diagnožu grupas:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_VES_VS_VSS/VSS410/table/tableViewLayout1/

18 Deafness and hearing loss: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/deafness-and-hearing-loss>

19 Blindness and vision impairment: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/blindness-and-visual-impairment>

20 Musculoskeletal health: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/musculoskeletal-conditions>

21 Mental disorders: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-disorders>

KULTŪRAS PIEKĻŪSTAMĪBAS ŠĶĒRŠĻU RAKSTUROJUMS

Pētījumā analizējām, kas visvairāk ietekmē vai kavē apmeklēt kultūras pasākumus un saņemt kultūras pakalpojumus cilvēkiem ar FT. Kopumā var izdalīt četrus aspektus, kas kavē līdzdalību:

1. fiziskā piekļūstamība, ar to saprotot gan teritoriālo, gan transporta, gan apkārtējās vides, ēku, telpu u. c. piekļūstamību;
2. finansiālā piekļūstamība, ar to saprotot spēju iegādāties biļetes vai samaksāt par pakalpojumiem, kā arī segt citas ar kultūras apmeklējumu saistītās izmaksas;
3. sociālā piekļūstamība, ar to saprotot sociālo barjeru pārvarēšanu, kas var būt saistītas ar sabiedrības neiecietību vai neizpratni, zemu pašnovērtējumu un bailēm iekļauties sabiedrībā u.tml.;
4. informācijas piekļūstamība, ar to saprotot gan piekļūstamu informāciju konkrētām mērķgrupām, gan informāciju par piekļūstamību.²²

Būtiski uzsvērt, ka nozīmīgākie šķēršļi, kas attur cilvēkus ar FT no kultūras organizāciju un pasākumu apmeklējuma, ir vispārēji, nesaistīti ar konkrēto kultūras organizāciju piekļūstamību. Jo īpaši tas attiecas uz personām ar invaliditāti, jo parasti viņu funkcionālie ierobežojumi ir nozīmīgi un traucē iekļauties sabiedrības dzīvē. Šie šķēršļi ir vispirms ekonomiska rakstura: ir vairākkārt uzsvērts, ka Latvijā cilvēki ar invaliditāti ir viena no augstākajām riska grupām ar nepietiekamu sociālo

aizsardzību, norādot, ka personu ar invaliditāti, kuras apdraud nabadzības vai sociālās atstumtības risks, īpatsvars 2020. gadā Latvijā ir 39,3 %, kas ir viens no augstākajiem rādītājiem ES.²³

Šie cilvēki bieži ir pakļauti arī sociālās atstumtības riskam, ko raksturo “nespēja iekļauties sabiedrībā nabadzības, nepietiekamas izglītības, bezdarba, diskriminācijas vai citu apstākļu dēļ”.²⁴ Cilvēku ar FT sociālo atstumtību bieži veicina sabiedrības aizspriedumi un atstumšana.

Deinstitucionalizācijas procesa ietvaros ir iegūti Latvijas iedzīvotāju viedokļi par attieksmi pret cilvēkiem ar GRT. Saskaņā ar 2022. gadā veiktās Latvijas iedzīvotāju aptaujas datiem, tikai 38% Latvijas iedzīvotāju pilnībā atbalsta cilvēku ar GRT iekļaušanu sabiedrībā, dzīvi ārpus aprūpes institūcijām. Vēl 32% novērtē, ka drīzāk atbalsta, bet neatbalsta – 20%.²⁵

Būtisks faktors ir vides piekļūstamības barjeras. Pārvietošanās iespējas ierobežo: nepiemērots mājoklis un nesakārtota apkārtējā vide, kas liedz iziet no mājas, asistentu trūkums, nepiemērots transports vai tā trūkums, nesakārtoti, netīrīti ceļi un ielas, kas neļauj nokļūt līdz kultūras organizācijai. Tāpat ne visiem ir pieejamas informācijas un sakaru tehnoloģijas un sistēmas (iemesli var būt dažādi: finansiāli ierobežojumi, specifiskiem traucējumiem nepiemērotas tehnoloģijas, neprasme izmantot u.tml.).

Šie ir nozīmīgi piekļūstamības aspekti, kurus nevar būtiski ietekmēt vai risināt kultūras pakalpojumu sniedzēji. Pētījuma ietvaros esam pamatā analizējuši tos šķēršļus, ko var risināt vai mazināt kultūras organizācijas un to dibinātāji.

22 CESCR. General comment No. 21. The Right of everyone to take part in cultural life. Art. 15, para. 1a of the Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. 21.12., 2009.

Available: <https://www.refworld.org/docid/4ed35bae2.html>

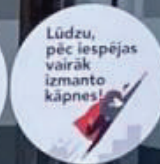
23 European Semester 2022-2023 country fiche on disability equality: Latvia.

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1540&langId=en>

24 <https://www.lm.gov.lv/lv/situacijas-raksturojums-0>

25 Latvijas Fakti, 2022. Iedzīvotāju informētība un izpratne par deinstitucionalizācijas procesu.

Pieejams: <https://www.lm.gov.lv/lv/deinstitucionalizacija>



KULTŪRAS INFRASTRUKTŪRA: ĒKU UN TELPU PIEKĻŪSTAMĪBA

Ēku un telpu piekļūstamība tiek saprastas kā cilvēku ar FT iespējas patstāvīgi iekļūt ēkā, orientēties ēkā, pārvietoties pa telpām, starp stāviem, apmeklēt labierīcības, nokļūt pakalpojuma saņemšanas vai pasākuma norises vietā u.c.

Gan intervijās, gan diskusijās cilvēki ar FT norādīja, ka Latvijā kopumā un arī kultūras iestādēs joprojām akūti trūkst fiziskās piekļūstamības risinājumi (uzbrauktuves, sliekšņu un pakāpienu pārvarēšanas iespējas, skaidri un precīzi marķējumi u.tml.). Šo risinājumu ieviešana var būt ārpus kultūras organizācijas kompetences (saistīta ar pilsētvidi), kā arī var prasīt nozīmīgus ieguldījumus infrastruktūras uzlabošanā. Tomēr informanti uzsver, ka ne vienmēr izmaiņas prasa lielus finansiālos resursus, taču kultūras organizācijām pietrūkst izpratnes un zināšanu par to, kādi šie risinājumi ir un kā tos ieviest.

Īpaši cilvēkiem ar kustību traucējumiem un cilvēkiem ar redzes traucējumiem šis ir ļoti nozīmīgs piekļūstamības aspekts. Lielākie cilvēku ar kustību traucējumiem izaicinājumi skar tādus ierobežojumus kā viena sliekšņa vai viena pakāpiena problēma (piemēram, kopumā ēka ir piekļūstama, taču ir nelieli šķēršļi, ko persona ratiņkrēslā pati saviem spēkiem tomēr nevar pārvarēt), tāpat joprojām būtiska problēma ir uzbrauktuves, kas netiek veidotas pareizos izmēros un pareizos leņķos. Kā vēl viena būtiska pieredze, kas attur no kultūras iestāžu apmeklējuma un bieži sniedzas ārpus pašas iestādes kompetences, īpaši Rīgā, ir autostāvvietu trūkums, to atrašanās vieta tālu no ieejas un maksas stāvvietu noteikumi (neskaidrība par to, vai, kad un kā par šo stāvvietu ir jāmaksā). Bieži kā problemātisks aspekts tiek minēti formāli ieviesti risinājumi, kas

praktiski nav izmantojami. Piemēram, renovētās ēkās daudzviet mēdz būt lifti, taču tie nestrādā vai tos atslēdz, lai taupītu elektrību, darbinieki neprot tos ieslēgt vai nav uz vietas pasākuma norises laikā. Vēl minēts, ka bieži labierīcības, kas domātas personām ar invaliditāti, tiek izmantotas citiem mērķiem (piemēram, tajās izveidotas noliktavas).

Cilvēki ar redzes traucējumiem, vērtējot ēku un telpu piekļūstamību, kā būtiskāko izceļ vajadzību pēc drošas, saprotamas apkārtējās vides, kurā ir viegli orientēties – ir pieejami marķējumi (trepēm, pakāpieniem, margām, stāviem, šķēršļiem, rindām, sēdvietām utt.), izmantoti kontrasti (norādēm, apzīmējumiem, arī durvju krāsām, lai tās atšķirtu no sienu krāsas), lieli uzraksti, informācija izvietota atbilstošā augstumā, nevis pārāk zemu (piemēram, muzejā vai izstāžu zālē pie mākslas darbiem), piemērota apgaismojuma izvēle – tā, lai tas nav par spilgtu un neapžilbina (piemēram, izrādes laikā prožektoru gaisma skatītājiem acīs), un vienlaikus arī gaitenī nav par tumšu.

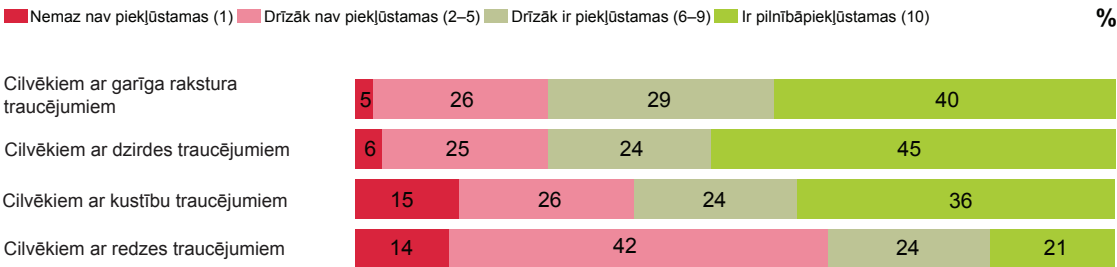
Arī citu grupu pārstāvji norāda, ka skaidri saprotami apzīmējumi un virzienu norādes ļauj telpās viegli orientēties un pārvietoties, – lielākajai daļai cilvēku ar FT piemērotas izteiksmīgas vizuālas norādes (ieejas durvīm, auditorijām, stāviem, rindām, sēdvietām, skaidri saprotamas virzienu norādes, kur atrodama garderobe, lifts, kase, labierīcības utt.), cilvēkiem ar būtiskiem redzes traucējumiem – papildus nepieciešami marķējumi; cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem – alternatīvi paziņojumu veidi, kas ļautu uzzināt, ka šobrīd tiek atskaņots skaņas paziņojums, piemēram, kultūras iestādēs izmantotā zvana signālu atskaņošana, kas brīdina par izrādes sākumu. Tiek rosināts izveidot viegli uztveramu un detalizētu telpu plānu, kas aizvieto gan norises vietā, gan mājas lapā, lai

apmeklētāji var iepriekš iepazīties (tiek rekomendēts tādu sagatavot vieglajā valodā ar fotogrāfijām un video materiāliem). Līdzīgas prasības par skaidri uztveramu informāciju ir cilvēkiem ar GRT/neirodažādiem cilvēkiem — viņiem šis piekļūstamības aspekts ir pamatā saistīts ar nepieciešamību orientēties telpās un vidē. Ir cilvēku grupas ar izteiktu sensoro jutīgumu — kam ir pastiprināta reakcija uz skaņu, gaismu, pieskārienu, smaržu un garšu; tādēļ nepieciešams nodrošināt iespēju neirodažādiem cilvēkiem izvairīties no drūzmas un ilgstošas stāvēšanas rindā, atļaut lietot skaņu slāpējošas austiņas, kā arī iespēju robežās nodrošināt kādu telpu, kur cilvēks, kam bijusi sensorā pārslodze, var ieiet atpūsties un nomierināties. Tāpat svarīgi, lai šī informācija būtu norādīta pirms apmeklējuma.

Būtiskākā vajadzība dažādām cilvēku ar FT grupām – droša, saprotama apkārtējā vide, kurā ir viegli orientēties, skaidras norādes, marķējumi, detalizēts telpu plāns.

Ēku un telpu piekļūstamības aspektā tiek aktualizēts jautājums par to, lai, no jauna būvējot vai rekonstruējot publiskās ēkas, notiktu konsultācijas ar mērķgrupas pārstāvošajām NVO un piekļūstamības ekspertiem, turklāt būtiski, lai tas tiktu darīts gan projektēšanas sākuma stadijā, gan arī būvniecības projekta realizēšanas laikā.

Lai noskaidrotu situāciju Latvijas kultūras organizācijās, kultūras un radošā sektora pārstāvji kvantitatīvās aptaujas anketā tika lūgti sniegt pašvērtējumu par ēku un telpu, kurās tiek sniegti pakalpojumi un organizēti pasākumi, piekļūstamību cilvēkiem ar FT.



Kultūras un radošā sektora pašnovērtējums: telpu piekļūstamība kopumā.

Latvijas kultūras un radošā sektora organizāciju elektroniska aptauja, 2024. g. februārī
Jautājums anketā: Vispirms lūgšim Jūs novērtēt telpu, kur sniežat pakalpojumus un organizējat pasākumus, piekļūstamību cilvēkiem ar FT. Piekļūstamība šī jautājuma kontekstā tiek saprasta kā cilvēku ar FT iespējas patstāvīgi iekļūt ēkā, orientēties ēkā, pārvietoties pa telpām, starp stāviem, apmeklēt labierīcības, saņemt pakalpojumus vai piedalīties pasākumos u.c. Kā Jūs novērtētu – cik piekļūstamas kopumā ir jūsu telpas...?
Bāze: visi respondenti, n=421.



Latvijas Nacionālais mākslas muzejs. Mākslas terapija senioriem.
Foto: Undīne Perse Vilerte

Lai precīzāk saprastu ieviestos piekļūstamības risinājumus kultūras organizācijās, aptaujas anketā bija formulēti pavisam 15 dažādi telpu piekļūstamības risinājumi. Iegūtie dati liecina, ka vidēji viena organizācija ir ieviesusi tikai 3,5 no 15 risinājumiem. Vairāk dažādu risinājumu ir ieviesušas valsts iestādes un kapitālsabiedrības (vidēji 5,2), teātri (4,7), muzeji (3,9), Rīgā (4,7) un citās valstspilsētās (4,9). Savukārt, izteikti mazskaitlīgāki risinājumi ieviesti arhīvos (2,4), bibliotēkās (3,0), mazpilsētās (3,3), pagastos (2,9). Tai pašā laikā tieši pagastos esošās organizācijas un iestādes bija izteikti pozitīvāk novērtējušas, ka to telpas ir piekļūstamas dažādām cilvēku ar FT mērķgrupām. Aptuveni puse respondentu norāda, ka ēkās ir labierīcības, kas pielāgotas cilvēkiem ar invaliditāti, kā arī ēkā ir iespējas patstāvīgi bez citu personu palīdzības pārvietoties pa stāviem, iekļūt telpās.

Organizāciju pašvērtējums par kultūras infrastruktūras piekļūstamību ir salīdzinoši pozitīvs: gandrīz 2/3 kultūras un radošā sektora pārstāvju uzskata, ka ēkas un telpas ir piekļūstamas cilvēkiem ar garīga rakstura, dzirdes un kustību traucējumiem. 45% apgalvo, ka telpas ir pilnībā vai drīzāk piekļūstamas cilvēkiem ar redzes traucējumiem.

Vidēji viena kultūras organizācija ir ieviesusi tikai 3,5 no 15 telpu piekļūstamības risinājumiem.

Ne vairāk kā katrā ceturtajā organizācijā un iestādē ir ieviesti dažādi citi risinājumi: evakuācijas ceļi ir pielāgoti cilvēkiem ar FT (gaismas brīdinājuma signāli, balss paziņojumi, speciāls marķējums, taktila evakuācijas karte, u.tml.) (25%), pie ēkas ir izveidotas speciāli aprīkotas autostāvvietas cilvēkiem ar invaliditāti (25%). Lai gan 85% norādījuši, ka ir pieejama personāla palīdzība, tikai 21% norāda, ka pie ieejas ēkā ir zvans vai domofons saziņai ar personālu.

Tikai aptuveni desmitā daļa organizāciju un iestāžu ir ieviesušas kādus risinājumus cilvēkiem ar redzes vai dzirdes traucējumiem. 11% organizāciju telpās ir izmantoti krāsu, kontrastējoši marķējumi, 10% izmantotas norādes, kas piemērotas cilvēkiem ar GRT, 9% līdz ēkas ieejai ved vadu sistēma, 9% telpās ir informatīvas piktogrammas. Citi risinājumi ieviesti vēl retākos gadījumos.

**Pieklūstamības
risinājumiem
jāatbalsta cilvēku
ar funkcionāliem
traucējumiem
neatkarība.**

**Visbiežāk (85%) organizācijas
norāda uz iespēju saņemt
personāla palīdzību, bet
vienlaikus tikai 20% norādījuši,
ka personāls ir apmācīts darbam
ar cilvēkiem ar dažāda veida FT.**

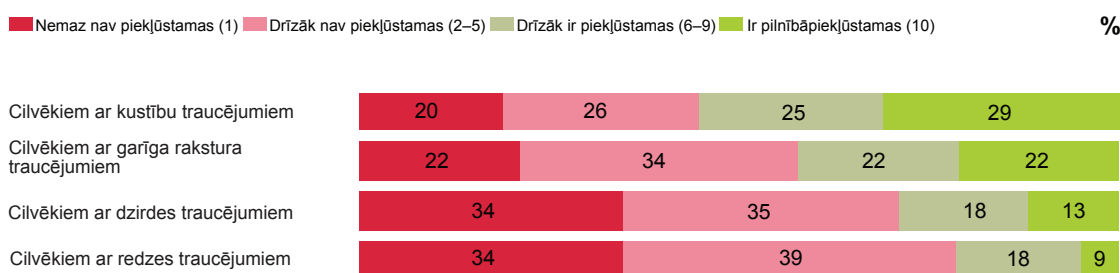
**Visretāk ieviesti risinājumi
telpu pieklūstamībai cilvēkiem
ar redzes un dzirdes
traucējumiem.**

Cilvēki ar FT pētījuma ietvaros sniegtajās intervijās uzsvēra, ka jebkuram fiziskās pieklūstamības risinājumam ideālā gadījumā būtu jābūt tādām, ko persona ar FT var izmantot patstāvīgi, bez citu palīdzības, nevis iepriekš piesakot savu apmeklējumu. Savukārt kultūras organizāciju aptaujā sniegtie dati par telpu pieklūstamību liecina, ka organizāciju pārstāvji lielā mērā palaujas uz cilvēku ar FT asistentiem vai pavadoniem, vai arī uz kultūras organizāciju personāla palīdzību.

48% respondentu liecina, ka ēkā ir iespējas patstāvīgi bez citu personu palīdzības pārvietoties pa stāviem, iekļūt telpās. Tai pašā laikā tikai 28% apgalvojuši, ka pašā ēkā ir iespējams iekļūt patstāvīgi bez citu personu palīdzības. Šajos gadījumos papildus tika vaicāts, vai ir nodrošināti kādi risinājumi, lai cilvēks ratiņkrēslā varētu iekļūt ēkā ar citu personu (asistentu) palīdzību. Tikai 7% nodrošina mobilo pandusus un 7% ir pieejams pārvietojamais pacēlājs. Bet kopumā 63% norāda, ka nekādi papildu tehniskie risinājumi nav nepieciešami, bet tikai asistenta palīdzība.

KULTŪRAS PASĀKUMU UN PAKALPOJUMU PIEKLŪSTAMĪBA

Nozīmīga ir ne tikai telpu, bet arī pasākumu un pakalpojumu pieklūstamība, jo galvenais mērķis kultūras organizācijas apmeklējumam nav iekļūt telpās, bet gan izmantot kultūras piedāvājumu.



Kultūras un radošā sektora pašnovērtējums: pakalpojumu un pasākumu pieklūstamība kopumā.

Latvijas kultūras un radošā sektora organizāciju elektroniska aptauja, 2024.g. februārī
Jautājums anketā: Tālāk vēlamies Jūs lūgt novērtēt jūsu pakalpojumu un pasākumu pieklūstamību cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem. Ar to domājam pasākumu satura un tehnisko risinājumu pielāgošanu dažādu mērķgrupu specifiskajām vajadzībām. Piemēram, subtitru/ surdotulka pieejamību cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem, audio tulkojumu/aprakstu cilvēkiem ar redzes traucējumiem, pielāgotas sēdvietas cilvēkiem ar kustību traucējumiem, u.tml. Kā Jūs novērtētu – cik pieklūstami kopumā ir jūsu pasākumi/pakalpojumi...?
Bāze: visi respondenti, n=421.

Šie dati tika analizēti kontekstā ar vērtējumiem par telpu pieklūstamību. Tas ļauj vērtēt, vai un kā atšķiras telpu un tajās notiekošo pasākumu un pakalpojumu pieklūstamība. Dati liecina – gadījumos, kad telpu pieklūstamība vērtēta pozitīvi, tajās notiekošo pasākumu, nodrošināto pakalpojumu pieklūstamība vērtēta kritiski. Tikai 39% no tām organizācijām un iestādēm, kas savu telpu pieklūstamību personām ar dzirdes traucējumiem vērtēja pozitīvi, tāpat pozitīvi vērtē arī telpās notiekošo pasākumu pieklūstamību. Cilvēku ar redzes traucējumiem aspektā šis rādītājs ir 50%, cilvēku ar GRT – 60%. Izteikti pozitīvāks šāds vērtējums ir par cilvēkiem ar kustību traucējumiem – 82% no tām organizācijām, kas telpu pieklūstamību šai mērķgrupai vērtēja pozitīvi, pozitīvi vērtē arī telpās notiekošo pasākumu un nodrošināto pakalpojumu pieklūstamību. Šie dati kopumā

liecina par to, ka telpu pieklūstamība visbiežāk nenozīmē arī tajās notiekošo pasākumu un pakalpojumu pieklūstamību, tādēļ aktuāli ir abi pieklūstamības aspekti. Intervijās cilvēki ar FT uzsvēra, ka viņus neinteresē tāds kultūras saturs, kas veidots tikai un vienīgi specifiski personām ar konkrētiem traucējumiem. Pamata mērķis ir apmeklēt kultūras pasākumus kopā ar savu ģimeni, radiem, draugiem – tādiem cilvēkiem, kam, iespējams, nav nekāda veida FT.

Pētījumā minēti dažādi risinājumi kultūras satura uztveramības nodrošināšanai cilvēkiem ar redzes traucējumiem: audiogids, taktili risinājumi (muzejā, izstāžu zālē, bibliotēkā u.c.), audioapraksts (filmām, teātra izrādēm), audiogrāmatas, grāmatas un cita informācija Braila rakstā. Būtiskākie risinājumi cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem: zīmju valodas tulkojumi,

video gidi, informācija un apraksti gan literārajā, gan vieglajā valodā muzejos, izstāžu zālēs un citviet, subtitri filmām, video materiāliem, teātra izrādēm, koncertiem, konferencēm, indukcijas cilpas koncertzālēs, konferenču telpās u.c. Būtiskākie risinājumi kultūras satura uztveramības nodrošināšanai cilvēkiem ar GRT: grāmatas vieglajā valodā, ziņas vieglajā valodā, informācija/apraksti vieglajā valodā muzejos, izstāžu zālēs u.c., filmas ieskaņotas latviešu valodā. Speciālas lietotnes titriem (piemēram, "OPERA. Titri") var izmantot gan personas ar dzirdes traucējumiem, gan personas ar redzes traucējumiem, izmantojot ekrānlasīšanas programmu telefonā un pievienojot austiņas, lai titru informāciju noklausītos arī audiālā formātā. Vieglās valodas lietojums var palīdzēt uztvert kultūras saturu vairākām mērķgrupām, tai skaitā kā viens no risinājumiem tika pieminēts audio vai video gids vieglajā valodā.

Kultūras pasākumu organizatoriem jā rūpējas par saturu un formu, kas būtu interesanta un pieklūstama pilnīgi visām sabiedrības grupām vienlaicīgi, nevis specifiski nodalīta atsevišķām mērķgrupām.

Lai apmeklētāji justos droši un gaidīti, ļoti svarīgi ir sajust atbalstošu, laipnu un draudzīgu attieksmi, nevis personāla aizrādījumus.

Starptautiskais Jaunā teātra festivāls "Homo Novus".
Filma "Ēna" ("Back to Back Theatre"). Foto: Aivars Ivbulis



Kā pozitīvs piemērs minēts t.s. “māmiņu seanss”, ko agrāk piedāvāja vairāki kinoteātri, jo tajos tika pielāgota klusināta skaņa un piemērots apgaismojums. Cilvēkiem ratiņkrēslā parasti ir nepieciešama piemērota sēdvietā (iespējams, podests) labākai redzamībai.

Sarunās tika akcentēta kultūras organizāciju personāla loma, norādot, ka ļoti būtiski, lai būtu atbalstošs personāls, pie kura var droši vērsties ar jautājumiem, kas laipni palīdzēs atrast pareizo virzienu, vajadzīgo telpu, sēdvietu zālē, kam var lūgt palīdzību problēmsituācijās u.tml. Svarīgi, lai personāls būtu apmācīts saskarsmei ar mērķgrupām – pārzinātu vieglās valodas lietošanu, nebaidītos no komunikācijas ar neirodažādiem cilvēkiem un zinātu, kā reaģēt situācijās, kad nepieciešams sniegt atbalstu.

Tikai katra piektā organizācija plāno uzlabojumus.

Visbiežāk tiek plānoti dažādi infrastruktūras uzlabojumi, kā arī informācijas un mārketinga materiālu pilnveidošana.

Dati liecina: jo vairāk jau šobrīd ieviestu risinājumu, jo lielāka iespējamība, ka konkrētā organizācija vai iestāde plāno vēl papildu uzlabojumus.

Tikai daļā no pieklūstamām ēkām tiek piedāvāti arī pieklūstami pasākumi. Līdz ar to stratēģiski jādomā par abiem pieklūstamības veidiem.

Konkrēti ieviestie risinājumi Latvijas kultūras organizācijās tika noskaidroti kultūras un radošā sektora pārstāvju kvantitatīvajā aptaujā. Vaicājot par konkrētiem risinājumiem pakalpojumu un pasākumu pieklūstamībai, atbildēs norādīts tikai viens risinājums, kurš tiek izmantots vairāk nekā pusē organizāciju – informācija un apraksti tiek izvietoti tādā augstumā, lai varētu saredzēt arī cilvēki ratiņkrēslā (63%).

Dažādus citus risinājumus ir izmantojusi ne vairāk kā 1/3 organizāciju. 25% organizāciju nodrošina cilvēku ar invaliditāti pavadonim bezmaksas biļetes uz maksas pasākumiem (un vēl 10% norāda, ka pieejamas biļešu atlaides). Tai pašā laikā tikai 21% norāda, ka pašiem cilvēkiem ar invaliditāti tiek nodrošinātas bezmaksas biļetes uz maksas pasākumiem (vēl 13% norāda, ka ir pieejamas biļešu atlaides). 17% organizāciju mārketingā un komunikācijā izmanto vieglo valodu. 5% pasākumos izmanto titrus. Un tikai 2% pasākumos nodrošina indukcijas cilpas vai zīmju valodas tulkojumu. 20% aptaujas respondentu norādīja, ka tuvākajā laikā ir plānojuši veikt kādus konkrētus pasākumu/ pakalpojumu pieklūstamības uzlabojumus cilvēkiem ar FT. 37% norāda, ka šādu plānu nav, un 43% nav varējuši sniegt konkrētu atbildi. Visbiežāk tiek plānoti dažādi infrastruktūras uzlabojumi, kā arī informācijas un mārketinga



Biedrības "Latvijas Jaunā teātra institūts" īstenota kustību meistarklase SOTTOBOSCO ar mākslinieci un horeogrāfi Kjāru Bersani. Foto: Andrejs Stokins

Cilvēkiem ar redzes un dzirdes traucējumiem ir kritiski zema pieklūstamība pasākumiem un pakalpojumiem.

Konkrēti risinājumi pasākumu un pakalpojumu pieklūstamībai tiek izmantoti salīdzinoši maz: 63% izvieto informāciju cilvēkiem ratiņkrēslā piemērotā augstumā; citus risinājumus izmanto ne vairāk kā 1/3 kultūras organizāciju.

materiālu pilnveidošana. Ļoti reti norādīts uz personāla apmācību plāniem. Un salīdzinoši reti tiek norādīti arī dažādi iespējami pilnveidojumi pakalpojumu un pasākumu pieklūstamībai.

Datu analīze liecina, ka pastāv korelācija starp jau ieviestajiem risinājumiem un uzlabojumu plāniem – jo vairāk jau šobrīd ieviestu risinājumu, jo lielāka iespējamība, ka konkrētā organizācija vai iestāde plāno vēl papildu uzlabojumus. Tas, savukārt, nozīmē, ka tās organizācijas un iestādes, kas jau šobrīd ir salīdzinoši pieklūstamākas, tādas kļūs vēl vairāk. Savukārt, tās, kas nav pieklūstamas vai ir minimāli pieklūstamas, tuvākajā laikā arī neplāno nekādus uzlabojumus. Pētījuma ietvaros iegūtie dati liecina par zināšanu un izpratnes trūkumu kultūras organizācijās cilvēku ar FT iekļaušanai kultūras aktivitātēs. Kultūras un radošā sektora aptaujā katras trešās organizācijas un iestādes pārstāvji norādījuši, ka ir zināšanu trūkums par cilvēku ar FT vajadzībām. Un 30% norāda, ka

trūkst arī cilvēkresursu. Par zināšanu trūkumu liecina arī būtiskās atšķirības starp kultūras organizāciju pozitīvo pašvērtējumu par pieklūstamību, bet mazskaitlīgām aktivitātēm vai pieklūstamības risinājumiem šīm mērķgrupām.

Cilvēku ar FT sniegtā informācija fokusgrupu diskusijās un ekspertu intervijās, kā arī kultūras organizāciju pārstāvju viedokļi liecina, ka zināšanu nepietiekamība attiecināma uz dažādiem kultūras piedāvājuma veidošanā iesaistīto līmeņiem: finansējuma piešķiršanā iesaistītajiem ekspertiem, kultūras organizāciju vadītājiem un dažādiem darbiniekiem, t.sk. apkalpojošo personālu, kas nonāk tiešā saskarē ar apmeklētājiem, un mārketinga speciālistiem, kuru pārziņā ir komunikācijas materiālu izstrāde (arī vieglajā valodā) un pieklūstamības informācijas ievietošana organizācijas mājas lapā vai sociālajos tīklos.

Kultūras un radošā sektora aptaujā katras trešās organizācijas un iestādes pārstāvji norādījuši, ka trūkst zināšanas par cilvēku ar FT vajadzībām.

Zināšanas trūkst dažādiem kultūras sektorā iesaistītajiem: ekspertiem, kas piešķir finansējumu, kultūras organizāciju vadītājiem, apkalpojošam personālam, mārketinga speciālistiem.

Saskarsme ar cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem var mazināt kultūras darbinieku neizpratni vai pat neiecietību, kas mēdz sabojāt cilvēku ar FT apmeklējuma pieredzi un atstāj ietekmi uz kultūras apmeklējumu ilgtermiņā.

Labākas kultūras organizāciju darbinieku zināšanas par mērķgrupām (1) ļautu uzlabot cilvēku ar FT apmeklējuma pieredzi, tai skaitā pirmo apmeklējuma pieredzi; (2) palīdzētu organizācijai atrast piemērotus risinājumus telpu, kultūras produktu, pakalpojumu vai pasākumu pieklūstamības uzlabošanai, tostarp ieviešot zemu izmaksu risinājumus kultūras produkta izstrādes posmā.

Pētījumā iegūtā informācija liecina, ka kultūras organizāciju darbiniekiem trūkst arī pieredzes saskarsmē ar cilvēkiem ar FT, līdz ar to var rasties neizpratne vai pat neiecietība, neatpazīstot atsevišķu mērķgrupu uzvedības modeļus. Kultūras organizāciju pārstāvji intervijās apliecina, ka šāda saskarsmes pieredze var veidoties tikai pamazām – gan semināros vai konsultācijās ar mērķgrupu pārstāvjiem, gan biežāk sakaroties ar cilvēkiem ar FT kā kultūras organizāciju un pasākumu apmeklētājiem.

Mērķgrupu pārstāvji fokusgrupu diskusijās un intervijās arī norāda, ka kultūras darbinieku neinformētība par pieklūstamību konkrētajā organizācijā, attieksme vai neizpratne par mērķgrupu vajadzībām var sabojāt apmeklējuma pieredzi, un tas var atstāt ietekmi uz kultūras apmeklējumu ilgtermiņā.

INFORMĀCIJAS PIEEJAMĪBA UN PIEKLŪSTAMĪBA

Informācijas trūkums par kultūras infrastruktūras un pasākumu pieklūstamību cilvēku ar FT skatījumā ir būtisks šķērslis kultūras apmeklējumam, jo visbiežāk informācija par piemērotiem pasākumiem nenonāk pie mērķgrupas vai arī ir ļoti grūti atrodamā kultūras organizāciju mājas lapās un pasākumu programmās. Informanti kopumā uzsver, ka kultūras organizāciju mājas lapās un biļešu iegādes vietnēs ir ļoti grūti atrast viegli uztveramu, izsmeļošu informāciju par pieklūstamības risinājumiem — gan attiecībā uz ēkas fizisko pieklūstamību, gan biļešu cenu un atlaižu politiku cilvēkiem ar FT, gan par piedāvātā kultūras produkta satura piemērotību dažādām grupām ar FT.

Cilvēkiem ar FT ir būtiski pirms apmeklējuma uzzināt, vai pasākums ir ar pielāgotiem kultūras satura atveides risinājumiem, piemēram, cilvēkiem ar redzes (audioapraksti, audiogidi, taktili risinājumi), dzirdes (subtitri, zīmju valodas tulkojums) un garīga rakstura traucējumiem (vieglā valoda, spēcīgi sensorie kairinājumi (gan telpās, gan pasākuma saturā vai formātā), kā, piemēram, spilgta gaisma, straujas gaismu maiņas, ņirboņa, spalgas un skaļas skaņas, spēcīgas smaržas, dūmi, drūzma u.tml., kas var radīt sensoro pārslodzi vai izsaukt lēkmes). Tāpat arī cilvēkiem ar kustību traucējumiem ir grūtības atrast izsmeļošu un precīzu informāciju par ēku un norišu vietu pieklūstamību (svarīgi norādīt informāciju par katru norises vietu, ja vienā ēkā ir vairākas zāles), kā arī par biļešu atlaidēm cilvēkiem ar invaliditāti un viņu pavadoņiem.

Izpēte liecina, ka kultūras organizācijas nesniedz izsmeļošu informāciju par telpu un pasākumu pieklūstamību, pat ja ēkas vai konkrēti pasākumi ir piemēroti atsevišķām grupām. Kultūras organizāciju aptaujā 18% respondentu apgalvo, ka mājas lapā ir iekļauta viegli saprotama informācija par ēkas un telpu pieklūstamību, tikai 10% organizāciju savās mājas lapās par katru pasākumu norāda informāciju par tā pieklūstamību cilvēkiem ar FT, 14% – ka mājas lapa ir piemērota cilvēkiem ar GRT (tiek izmantoti vieglās valodas principi).

Visu cilvēku ar FT grupu pārstāvji dod priekšroku viegli atrodamai, skaidrai un izsmeļošai informācijai, vēlams vizuālā formā (foto, video, starptautiski atpazīstamu simbolu lietojums u. tml.), kas palīdzētu sagatavoties apmeklējumam vai pieņemt informētu lēmumu par kultūras organizācijas apmeklēšanu. Informanti uzsver vieglās valodas nozīmi komunikācijā ar mērķgrupām, piedomājot pie valodas sarežģītības, izvairīšanās no specifiskas terminoloģijas lietošanas, runas ātruma u. tml., kas īpaši būtiski sazināi ar cilvēkiem ar GRT, bet var būt atbalstoši arī citām mērķgrupām. Runas ātrums, valodas sarežģītības pakāpe rakstītajā tekstā ir būtiska arī personām ar dzirdes un redzes traucējumiem. Arī, izstrādājot dažādus komunikācijas un informatīvos materiālus šīm mērķa grupām, būtu vēlams izmantot vieglo valodu.

Ir būtiski nodrošināt ne tikai informāciju par piekļūstamību, bet arī informācijas piekļūstamību dažādām mērķgrupām ar FT. Kultūras organizācijas aptaujā tika lūgtas novērtēt, cik piekļūstamas ir viņu tīmekļvietnes dažādos aspektos. Dati liecina, ka ne vairāk kā katrā piektajā kultūras sektora tīmekļvietnē ir ieviesti kādi piekļūstamības risinājumi. 22% norādījuši, ka mājas lapa ir piemērota cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem, tikai 8% tīmekļvietņu ir pielāgotas cilvēkiem ar redzes traucējumiem.

Detalizētas informācijas ievietošana mājas lapā, atpazīstamu simbolu lietošana ir salīdzinoši vienkāršs ieguldījums piekļūstamības uzlabošanai, un tas būtu rekomendējams katrai kultūras institūcijai, īpaši pievēršot uzmanību arī atšķirīgo mērķgrupu vajadzībām.

Ne vairāk kā katrā piektajā kultūras sektora organizāciju tīmekļvietnē ir ieviesti kādi piekļūstamības risinājumi.

Informācijas piekļūstamība ir būtiska visām grupām. Divām grupām – personām ar redzes traucējumiem un personām ar GRT – tas attieksies uz alternatīvu informācijas atveides formu. Tā kā personas ar redzes traucējumiem var salīdzinoši veiksmīgi izmantot ekrānlasīšanas programmas un lietotnes, informanti norāda tikai uz atsevišķiem aspektiem, kas ir apgrūtināti, piemēram, bīešu iegāde. Arī citas grupas norāda, ka kultūras organizācijām nav vienotu principu un informācijas norādīšanas veida par atlaižu politiku cilvēkiem ar invaliditāti un viņu asistentiem.

Kā ļoti būtisku trūkumu mērķgrupas pārstāvji izceļ nepieciešamību iepriekš zvanīt uz konkrēto organizāciju un pieteikt apmeklējumu vai rezervēt biļeti tikai telefoniski. Tiek norādīts arī uz vienotu principu trūkumu vai pat maldinošu informāciju, izmantojot apzīmējumus/simbolus, kas informē, vai kultūras piedāvājums ir piekļūstams kādai no grupām ar FT.

Gan ekspertu intervijās, gan FGD tika uzsvērts, ka, ieviešot atbilstošus informācijas piekļūstamības risinājumus, kas nepieciešami cilvēkiem ar FT, tiek sniegts atbalsts daudz plašākai sabiedrībai — senioriem, ģimenēm ar bērniem, cilvēkiem, kam nav bijusi regulāra iepriekšēja kultūras pieredze, ārvalstu viesiem, mazākumtautību pārstāvjiem utt.



FINANSĒJUMS

Kultūras organizāciju aptaujā finansējums tiek minēts kā visbūtiskākais šķērslis, lai ieviestu pieklūstamības risinājumus: 66% norāda uz finansējuma trūkumu infrastruktūras pielāgošanai, bet 53% uz finansējuma trūkumu pasākumu pielāgojumiem. Dažādi citi šķēršļi norādīti izteikti retāk. Arī interviju ietvaros iegūtā informācija daļēji apstiprina apgalvojumu, ka nepieciešami būtiski finanšu resursi, īpaši runājot par ēku vai telpu pieklūstamības risinājumiem, piekļuves pie ēkas sakārtošanu, autostāvvietu iekārtošanu, tehniskiem risinājumiem (indukcijas cilpas, subtitru pārraidīšana u.tml.) vai pieklūstamas tīmekļvietnes izveidi, kas viss prasa finansiālu resursu ieguldījumu. Turklāt daļa no šiem risinājumiem nav kultūras organizācijas ietekmē (labiekārtojumi pilsētvidē).

Tomēr cilvēku ar FT sniegtā informācija pētījuma ietvaros liecina, ka finansējuma (tai skaitā – lielu finanšu līdzekļu ieguldījumi ēku būvniecībā vai rekonstrukcijā) neatrisina pieklūstamības problēmas, ja šie risinājumi tiek ieviesti nepārdomāti (uzbrauktuves nepareizā slīpumā vai leņķī u.tml.), nekonsultējoties ar pieklūstamības ekspertiem un mērķgrupu pārstāvjiem, kā arī, ja personāls nav apmācīts darbam vai nelieto šos uzlabojumus (nestrādājoši lifti, aizslēgtas vai piekrāmētas labierīcības cilvēkiem ar invaliditāti u.tml.).

Arī VKKF mērķprogrammas “KultūrELPA” atbalstīto projektu analīze liecina, ka izšķiroši ir dot līdzekļus “pārmaiņu aģentiem”, izglītēt projektu īstenotājus pirms finansējuma piešķiršanas, iesaistīt mērķgrupu pārstāvjus kā ekspertus un konsultantus. Proti, vispirms zināšanas un izpratnes veidošana, tikai tad – finansējums.

66% kultūras organizāciju pārstāvji aptaujā norāda uz finansējuma trūkumu infrastruktūras pielāgošanai, bet 53% uz finansējuma trūkumu pasākumu pielāgojumiem. Lielākos ieguldījumus prasa pieklūstamības risinājumi ēkām, telpām, apkārtējai teritorijai, kā arī pieklūstamu tīmekļvietņu izveide.

Izšķiroši ir izglītēt projektu īstenotājus pirms finansējuma piešķiršanas, iesaistīt mērķgrupu pārstāvjus kā ekspertus un konsultantus un dot līdzekļus “pārmaiņu aģentiem”.

Ekskursijas valoda

LV

EN

UA

DE

RU

Lūdzu izvēlies:

EKSKURSIJA

EKSKURSIJA



EKSKURSIJA



Latvijas Nacionālā bibliotēka. Digitālais gids.
Foto: LNB Uzziņu un informācijas centrs.

Pētījuma intervijās un fokusgrupu diskusijās iegūtā informācija liecina, ka pieklūstamību var būtiski uzlabot ar ieinteresētību ieviest pārmaiņas un ar zemo izmaksu risinājumiem (daudzi no tiem ir aprakstīti šajā pētījumā vai tā pielikumā ar ārvalstu piemēriem). Regulāra, neliela finansējuma ieplānošana katra projekta budžetā vai ikgadējā institūcijas budžetā, jauna pakalpojuma (izstādes, norises vietas u.tml.) testēšana vai konsultācijas ar pieklūstamības ekspertiem, projekta māksliniecisko ieceru pārvērtēšana, izvēloties pieklūstamākus risinājumus (burtu lieluma, krāsu, kontrastu, apgaismojuma, aprakstu augstuma u. tml. risinājumu pielāgošana saskaņā ar universālā dizaina principiem) budžeta ietvaros, vai pat vienkārši sarunas ar saviem apmeklētājiem ar FT vai viņu asistentiem var ilgtermiņā nest būtiskas izmaiņas kultūras pieklūstamībā.

Izpratne par zemo izmaksu risinājumiem var būtiski uzlabot pieklūstamību. Piemēram, atbilstošu marķējumu un norāžu izvietojums telpās un mājas lapā, norises vietas vai jauna pakalpojuma testēšana izstrādes laikā (lai piemērotu uzrakstu augstumu, burtu apgaismojumu), universālā dizaina principu izmantošana u.tml.

EKSPERTĪZE UN APMĀCĪBAS

Labās prakses pieredžu izpēte un ekspertu intervijas sniedza liecības, ka pieejamības/pieklūstamības eksperti, kas strādā kā ārējie konsultanti vai pastāvīgā darbā kultūras organizācijās, var palīdzēt identificēt būtiskākās pieklūstamības problēmas un piedāvāt risinājumus organizācijas iekšienē, kā arī informēt vai apmācīt darbiniekus par pieklūstamības jautājumiem un veidot organizācijas kopējo pieklūstamības politiku. Labās prakses šajā jomā ietver šādas līdzšinējās aktivitātes: Labklājības ministrijas, nodibinājuma “Invalidu un viņu draugu apvienības “Apeirons”” un Eiropas Pieklūstamības resursu centra “AccessibleEU” apmācītie vides pieklūstamības eksperti; pieejamības/pieklūstamības speciālistu vai ekspertu iekļaušana kultūras organizāciju (piemēram, Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja; Latvijas Laikmetīgās mākslas centra) vai atsevišķu festivālu (Starptautiskā Jaunā teātra festivāla “Homo Novus”) komandās. Šādi eksperti potenciāli varētu arī darboties tajās pašvaldību vai valsts kultūras institūcijās, kas darbojas kā reģionālie metodiskie centri.

Dažādi īstermiņa kursi, tālākizglītības programmas, semināri, konferences un dalīšanās ar pieredzes stāstiem ir nozīmīgs zināšanu avots par pieklūstamības jautājumiem kultūras organizāciju darbiniekiem – to apliecināja kultūras organizāciju – labās prakses piemēru – pārstāvji pētījuma ietvaros. Informanti iesaka izmantot cilvēku ar FT un viņu pārstāvniecības NVO zināšanas un kompetenci šajā jomā, kā arī iesaka daļu no apmācībām rīkot uz vietas konkrētā organizācijā, kas ļauj iesaistīt plašāku darbinieku loku un veidot saskarsmes pieredzi ar mērķgrupu pārstāvjiem. Daļa informantu arī norāda, ka nepieciešams ieviest konkrētas prasības (piešķirot atbilstošu finansējumu) valsts vai pašvaldību institūciju dibinātājiem par līdzdalību apmācībuursos.

Pieejamības/pieklūstamības ekspertiem ir nozīmīga loma pieklūstamības risinājumu ieviešanā kultūras organizācijās. Šādi eksperti potenciāli varētu arī darboties tajās pašvaldību vai valsts kultūras institūcijās, kas darbojas kā reģionālie metodiskie centri.

Dažādi apmācību formāti, tai skaitā uz vietas kultūras organizācijās un iesaistot cilvēkus ar funkcionāliem traucējumiem, ir nozīmīgs zināšanu pārneses formāts kultūras organizāciju darbiniekiem.

Pieredzes stāsti un VKKF "KultūrELPA" projektu analīze liecina, ka plānotie risinājumi ir jēgpilnāki, ja projektu un pakalpojumu izstrādē tiek iesaistīti cilvēki ar FT vai viņu pārstāvošās interešu aizstāvības organizācijas, ja viņi līdzdarbojas projekta īstenošanā, ja notiek regulāra sadarbība ar nevalstiskajām organizācijām vai izglītības iestādēm, kas pārstāv cilvēkus ar FT, un ja tiek saņemta atgriezeniskā saite, lai uzlabotu ieviestos pakalpojumus vai risinājumus. Būtiski atcerēties par atbildību šiem cilvēkiem, kas sniedz savas eksperta zināšanas, jo viņi parasti darbojas kā indivīdi vai pārstāv nevalstiskas organizācijas.

Cilvēki ar FT pētniekiem sniegtajās intervijās arī atgādināja, ka sadarbība ar mērķgrupu pārstāvjiem palīdz saprast auditorijas vajadzības, interesi un gatavību apmeklēt konkrēto pasākumu vai kultūras organizāciju, kā arī var kalpot par informācijas izplatīšanas veidu specifiskajām grupām, kas savā starpā komunicē citos kanālos.

Mērķgrupu iesaiste viņiem piemērotu pasākumu plānošanā palīdz izstrādāt jēgpilnus pieklūstamības risinājumus, kā arī var palīdzēt izplatīt informāciju tādos informācijas kanālos, kas kultūras organizācijām nav pieejami.

Latvijas Nacionālais mākslas muzejs.
Nodarbības cilvēkiem ar uztveres grūtībām. Foto: Inga Baltā



IETEIKUMI

Informētības līmeņa celšana un izpratnes veidošana par cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem

Veicināt kultūras sektora informētību un izpratni par cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem (FT) vajadzībām un nepieciešamajiem risinājumiem kultūras piedāvājuma piekļūstamības veicināšanai, tai skaitā izstrādājot metodiskos materiālus un vadlīnijas par atsevišķām piekļūstamības jomām (vides piekļūstamība, saskarsme ar personām ar FT, informācijas pieejamība un piekļūstamība, vieglās valodas principu izmantošana kultūras organizācijās, kultūras satura piekļūstamības risinājumi cilvēkiem ar redzes, dzirdes, kustību un garīga rakstura traucējumiem u.c.) vai kultūras apakšnozarēm. Izpratnes veidošanu varētu arī veicināt vai nu atsevišķa kultūras piekļūstamības apbalvojuma izveide, vai atsevišķas kategorijas integrēšana jau esošajos nozaru apbalvojumos.

Vienotu principu izstrāde biļešu tirdzniecībā un vienotu pasākumu/pakalpojumu grafisko apzīmējumu ieviešana

Veidot kultūras sektorā vienotu pieeju par biļešu cenu atlaidēm personām ar invaliditāti, biļešu iegādei personām ar invaliditāti un viņu asistentiem/pavadoņiem. Ieteikums Kultūras ministrijai sadarbībā ar citām ministrijām un cilvēku ar FT pārstāvošajām organizācijām izstrādāt un ieviest vienotus standartus un grafiskos apzīmējumus kultūras norišu vietu un satura piekļūstamības apzīmēšanai personāmar redzes, dzirdes, kustību un garīga rakstura traucējumiem.

Apmācības

Veidot sistēmisku pieeju (t.sk. izvirzot prasības valsts vai pašvaldību institūciju dibinātājiem un monitorējot izpildi (sniedzot datus)) un atbalstu apmācībām vai piekļūstamības tēmu integrēšanai dažādos izglītības līmeņos: augstākās izglītības programmās, tālākizglītības programmās, semināros u.tml. Izskatīt iespēju sagatavot kultūras piekļūstamības ekspertu tīklu. Iesaistīt apmācību veidošanā personu ar FT pārstāvētās nevalstiskās organizācijas, kā arī izmantot viņu ekspertīzi apmācību nodrošināšanā.

Integrēt piekļūstamības jautājumus kultūras apakšnozaru attīstībā

Uzsākt dialogu ar dažādām kultūras apakšnozarēm par iespējām integrēt piekļūstamības prasības vai pakāpenisku uzlabojumu ieviešanu nozaru stratēģiskās attīstības dokumentos, kā arī sasaistīt ar iestāžu (piemēram, muzeju) akreditācijas procesu.

Ekspertīze un konsultācijas

Pakāpeniski nodrošināt kultūras ēku un telpu piekļūstamības izvērtējumu (auditu), lai konstatētu nepieciešamos uzlabojumus. Iesaistīt personas ar FT un/vai viņu intereses pārstāvošās nevalstiskās organizācijas kā ekspertus Valsts kultūrkapitāla fondā, kā arī citos finanšu instrumentos un konsultatīvajās padomēs. Apsvērt iespēju slēgt Kultūras ministrijas līdzdarības līgumus par ekspertīzes vai apmācību nodrošināšanu.



Rīgas Starptautiskais filmu festivāls (RIGA IFF).
Festivāla informācijas centrs. Foto: Andrejs Strokins

Finansējums aktivitātēm un uzlabojumiem

Rekomendējam izvērtēt iespējamās finansēšanas un atbalsta mehānismus piekļūstamības risinājumu ieviešanai kultūras organizācijās, tai skaitā veidojot sadarbību ar pašvaldībām, kuru pārziņā ir nozīmīgs skaits kultūras institūciju. Izskatīt VKKF lomu kultūras piekļūstamības risinājumu finansēšanā – ieviešot to kā horizontālu prioritāti visos VKKF projektu konkursos un/vai turpinot mērķprogrammu “KultūrELPA”.

Starpnozaru sadarbība

Kultūras ministrijai uzņemties iniciatīvu starpnozaru sadarbības veidošanai kultūras piekļūstamības veicināšanai – iesaistot Labklājības ministriju, Veselības ministriju, Izglītības un zinātnes ministriju, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju, tostarp konsultatīvi iesaistot arī personu ar FT un personu ar invaliditāti interešu aizstāvības organizācijas.

Latvijas Kultūras akadēmijas Kultūras un mākslu institūts

<https://lka.edu.lv/lv/petnieciba/kulturas-un-makslu-instituts/>



LATVIJAS KULTŪRAS AKADĒMIJA
KULTŪRAS UN MĀKSLU
INSTITŪTS

Pasūtītājs:
Latvijas Republikas Kultūras ministrija



Kultūras ministrija

Pētījuma par kultūras infrastruktūras un pakalpojumu pieklūstamību Latvijā darba grupa:

**Baiba Tjarve (projekta vadītāja);
Gints Klāsons; Anda Laķe;
Dita Pfeifere; Kristīne Freiberga;
Egija Salaciete; Ance Bergmane**

Dizains: Sigita Sniegs

Paldies
Rīgas Starptautiskajam
kino festivālam (RIGA IFF),
Latvijas Nacionālajam mākslas muzejam,
Latvijas Jaunā teātra institūtam,
Latvijas Nacionālajai bibliotēkai,
Latvijas Laikmetīgās mākslas centram
par iespēju izmantot fotogrāfijas.

Pētījums pieejams:

<https://lka.edu.lv/lv/petnieciba/petijumu-projekti/lietiskie-petijumi/>

Seko jaunumiem:

<https://www.facebook.com/lkakmi>

Pieteikšanās anketa ikmēneša jaunumiem:

<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScCP5C6HLTHdQXfanLZKJ1-IO3T5bvC1zUFYSDYJ4LHn0vZw/viewform>